

**ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ
У ПРОЦЕСІ ПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ**

У статті розглянуто питання щодо необхідності використання інтерактивних методів навчання у процесі правової підготовки майбутнього вчителя, організації навчання на засадах глибокої поваги до особистості студента, ставлення до нього як до свідомого відповідального суб'єкта навчально-виховної взаємодії; обґрунтовано тези, що формування умінь і навичок у процесі правової підготовки стає ефективним завдяки організації навчання шляхом співробітництва, яке ґрунтується на спільній діяльності студента і викладача, прагненні всіх учасників навчального процесу до досягнення єдиної мети; наведено приклади власного досвіду використання інтерактивних методів навчання.

Ключові слова: інтерактивне навчання, інтерактивні методи навчання, інтерактивні технології, особистісно орієнтоване навчання, правова підготовка, активізація пізнавальної діяльності, навчально-правова ситуація, рольова гра.

Вивчення дисциплін правового циклу в процесі підготовки майбутнього вчителя має систематизувальний характер, що стимулює викладачів вищих навчальних педагогічних закладів до пошуку й реалізації потенційних можливостей оптимізації правової освіти: інтеграції навчальних дисциплін, урахування міждисциплінарних зв'язків, застосування сучасних технологій навчання, здатних активізувати пізнавальну діяльність студентів, розвивати їхні творчі здібності. Активізація пізнавальної діяльності та розвиток інтелектуальних здібностей на заняттях із дисциплін правового циклу зумовлені застосуванням викладачем певної системи прийомів, способів пошуку, що спонукає студентів до таких розумових дій, які ведуть до самостійного відкриття нового, невідомого знання. Інтерактивне навчання, що базується на постійній активній взаємодії студентів, сприяє забезпеченню активного інтересу до навчання, формує навички критичного мислення та діалогового спілкування студентів, розширює їхні пізнавальні можливості у здобутті, аналізі та застосуванні інформації, а також є базою для формування умінь і навичок у майбутній професійній діяльності.

Основним проблемам освітньої інноватики в сучасній теорії та практиці присвячено наукові праці І. Бома, Л. Буркової, Л. Ващенко, Л. Даниленко, Д. Джонсона, П. Дроб'язка, О. Дусавицького, О. Козлової, Дж. Мейерса, А. Підласого, С. Подмазіна, О. Попової, І. Пригожина, Г. Селевка, К. Ушакова, Н. Федорової, А. Хуторського, Н. Юсуфбекової.

Питання визначення, пояснення сутності інтерактивних технологій та використання їх у навчально-виховному процесі висвітлено у наукових працях таких дослідників, як: К. Баханов, Г. Волошина, І. Зимня, Н. Каліцька, М. Картель, Г. Коберник, П. Матвієнко, О. Пехота, Л. Пироженко, О. Пометун, Л. Ронко, І. Шевчук.

Ці дослідження свідчать про те, що науково-педагогічна думка поступово йде шляхом розробки та стимулювання розвитку освіти. Однак поки що залишаються недостатньо розробленими технології управління про-

цесом упровадження інновацій, які б відповідали сучасним потребам освіти.

Мета статті – на основі аналізу наукової літератури та власного досвіду викладання дисциплін правового циклу у вищому навчальному педагогічному закладі розкрити особливості використання інтерактивних методів навчання; довести важливість організації правового навчання на засадах взаєморозуміння, взаємоповаги та гуманізму шляхом спільної діяльності, що сприятиме ефективності процесу правової підготовки майбутнього вчителя.

Формування особистості та її становлення відбувається у процесі навчання за умов: створення позитивного налаштування для навчання; забезпечення позитивної атмосфери в колективі з метою досягнення спільних цілей; можливості вільно висловити власну думку та ін. Усім цим умовам відповідають інтерактивні технології, які належать до інноваційних.

Інноваційні технології навчання спрямовані на формування активних життєвих позицій студента. Сьогодні існує безліч різноманітних прийомів організації та проведення занять, що надають студентам можливість виявити власні здібності. Одним з ефективних прийомів є інтерактивні методи навчання.

Технологія інтерактивного навчання розроблена та пропагується О. Пометун. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної активності, що має за мету створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність [5].

Здатність до рефлексії, усвідомлення власної індивідуальності, наявність конкретних життєвих позицій, здатність до обмірковування – характерні риси студентської молоді, завдяки чому з'являються власні думки в політичній, філософській та інших сферах. Притаманне юнацькій психіці операційне мислення приводить до творчого експериментування. Таким чином, можна визначити те коло завдань, які можуть сприяти ефективному розвитку пізнавальної діяльності студентів: формування суб'єкта майбутньої професійної діяльності; розвиток здатності до рефлексії; реалізація творчого потенціалу. Ці завдання можна реалізувати за допомогою технології інтерактивного навчання, яка здатна забезпечити відповідний рівень професійної підготовки майбутнього вчителя.

У ході реалізації вищезазначених завдань забезпечується можливість побудувати відносини студентів і викладачів на рівні співпраці та партнерства. У студентів з'являється можливість спілкуватися й розвивати свої професійні вміння та навички. Вони вчаться приймати важливі життєві рішення.

Інтерактивне навчання ґрунтується на взаємодії студентів у такому середовищі, де вони знаходять для себе певний досвід, який є центральним джерелом навчального пізнання (не менш важливим, ніж досвід викладача), тобто такий, що спонукає до самостійного пошуку. Такий підхід в умовах набуття професійних умінь і навичок дає можливість відшукувати нові шляхи здійснення майбутньої професійної діяльності.

Завдання вчителя на сучасному етапі розвитку вищої школи полягає у створенні умов для реалізації творчого потенціалу кожної особистості. Не є новим у педагогіці положення про суттєвий вплив на результативність навчального процесу характеру відносин між його учасниками. Процес навчання складається з діяльності вчителя (викладання) і діяльності студента чи колективу студентів (учіння) і має двобічний характер, тобто неможливий без їхньої дидактичної єдності.

Одним із перших кроків на шляху до нових технологій може бути перебудова механізмів педагогічної взаємодії. У психолого-педагогічній літературі останніх років велика увага приділяється дослідженню умінь педагога налагодити конструктивне співробітництво в освітньому процесі. Інтерактивне навчання – це навчання, занурене у спілкування. Інтерактивне навчання зберігає кінцеву мету й основний зміст освітнього процесу, проте видозмінює форми з трансляційних (передавальних) на діалогові, тобто засновані на взаєморозумінні й взаємодії.

Здійснення методики інтерактивного навчання з урахуванням усіх вимог, які висуваються до нього, певним чином впливає на зміни у роботі педагога.

Формування мотивації досягнення успіху, створення атмосфери взаємоповаги, а також умов для подальшого формування особистості студента відбуваються саме в процесі такої взаємодії. Інакше кажучи, інтерактивні технології – це інструмент, за допомогою якого студент може почувати себе вільно, бути впевненим у власних силах, виявляти творчі здібності.

Сучасне викладання дисциплін правового циклу у вищому навчальному педагогічному закладі полягає у творчому підході викладача до побудови заняття, у постійному прагненні підвищувати ефективність пізнавальної діяльності студентів шляхом запровадження новітніх організаційних форм. При цьому домінувати повинна реалізація основних завдань заняття.

Інтерактивне навчання найбільше відповідає особистісно орієнтованому підходу до навчання. Моделюються реальні життєві ситуації, пропонуються проблеми для спільного розв'язання, застосовуються рольові ігри.

Особистісно орієнтований підхід було визначено академіком В. Кременем (відповідно до Національної доктрини розвитку освіти) як один із найефективніших підходів у реформуванні сучасної освіти [3].

Особистісно орієнтоване навчання є гуманітарною технологією відкритого типу. На відміну від традиційного навчання, яке орієнтується здебільшого на когнітивну сферу і мислення, ця технологія проектується для роботи зі свідомістю людини та процесами її індивідуально-особистісного розвитку.

Визначальним для особистісно зорієнтованого навчання повинен бути соціокультурний діалог у системі “педагог – дитина” на основі її розуміння, прийняття й визнання. Якнайактивніше сприяють цьому інтерактивні методи навчання.

Використовуючи особистісно орієнтований підхід до професійної підготовки майбутнього вчителя з метою формування його правосвідомості, ґрунтуємося на положеннях українських науковців І. Беха, М. Васильєвої, В. Гриньової, В. Лозової, С. Сисоевої та ін., що визначають особистісно орієнтовану освіту як цілеспрямований, планомірний, безперервний, спеціально організований процес, спрямований на розвиток і саморозвиток особистості, реалізацію її потенційних можливостей, формування активної життєвої позиції, її становлення з урахуванням індивідуальних особливостей, фахових здібностей, суб'єктивного досвіду.

Технологія інтерактивного навчання – це організація навчального процесу, за якої неможлива неучасть у процесі пізнання: або кожен студент має конкретне завдання, за виконання якого він повинен публічно відзвітуватися, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою завдання.

У правовому навчанні провідне місце займає навчально-правова ситуація, яка є особливим методичним прийомом, що ставить студентів у конкретні юридичні обставини, “спонукає до моделювання варіантів поведінки з урахуванням заданих умов” [4]. У навчальній ситуації наявні основні ознаки проблемної ситуації (наявність невідомого, установка на вирішення завдання, особиста зацікавленість у подоланні ускладнення, що виникло). Моделі поведінки як рішення ситуації є орієнтиром для майбутніх актів поведінки, відіграючи регулятивну роль. Важливим елементом навчально-правової ситуації є ігрова форма, що дає змогу впливати на правові установки особистості. У результаті її використання досягається не тільки інтелектуальний, а й емоційний рівень засвоєння правових понять та ідей, оскільки створюються умови для розвитку правових почуттів, що є дуже важливим для формування правосвідомості майбутнього вчителя.

На сучасному семінарському (практичному) занятті з дисциплін правового циклу доцільно використовувати різноманітні форми і методи організації роботи студентів, що дають можливість розкрити зміст їх суб'єктивного досвіду із запропонованої теми; досконало продумувати чергування видів робіт з метою уникнення пасивності студентів; прагнути до виявлення інтелектуальних, творчих здібностей особистості.

Інтерактивні методи містять велику кількість новітніх ідей у проведенні тематичних занять. Ці заняття можуть включати в себе кілька особистісно зорієнтованих підходів для фронтального та групового втілення. Найвідомішими на сучасному етапі є такі: “Коло ідей”, “Акваріум”, “Навчаючи учусь”, “Мікрофон”, “Крісло автора”, рольова гра.

“Коло ідей”: метою технології є залучення всіх до обговорення проблеми. Порядок проведення: викладач ставить дискусійне запитання та пропонує обговорити його в малих групах; після того, як вичерпався час на обговорення, кожна група висвітлює всього один аспект проблеми, яку обговорювали; групи висловлюються по черзі, доки не буде вичерпано всі відповіді; під час обговорення теми на дошці складається список зазначених

ідей; коли всі ідеї про вирішення проблеми висловлені, можна звернутись до розгляду проблеми в цілому. Потім підбиваються підсумки.

“Акваріум”: такий вид діяльності на уроці допоможе вдосконалити навички роботи в малих групах.

“Навчаючи учусь”: такий вид навчальної діяльності дає можливість узяти активну участь у навчанні та передачі своїх знань іншим людям.

“Мікрофон”: дає кожному можливість послідовно чи хаотично (за вибором людини, яка проводить опитування) сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

“Крісло автора”: передбачає реалізацію підвищення самооцінки учнів. Відбувається таким чином: викладач поступається місцем педагога на користь студента, який іде виголошувати доповідь (реферат, замітку та ін.). Студент, перебуваючи на місці педагога, відчуває себе гідним високої посади. Це підвищує не тільки самооцінку, а й бажання покращувати свої знання.

Рольова гра, імітація: мета розігрування ситуації в ролях – визначити власне ставлення до конкретної життєвої ситуації, набути досвіду поведінки в подібній ситуації шляхом гри.

Така технологія надає студентам більшу самостійність в індивідуальній діяльності при організації та експертній допомозі викладача. Спеціалісти зазначають, що дидактична цінність ігрової діяльності зумовлена тим, що в імітаційній грі поєднуються принципи “оптимальної” технологій навчання [1].

Науковці розглядали гру як феномен загальнолюдської культури, цінність якої полягає в тому, що вона створює емоційне піднесення. Мотиви ігрової діяльності зорієнтовані на процес досягнення сенсу цієї діяльності [2; 6].

Ми використовуємо лише основні цикли гри, що демонструють послідовність дій. Використання ігрових технологій розвиває уявлення студентів про те, що є справедливим, а що несправедливим, тому, безумовно, є ефективним при здійсненні правової підготовки майбутнього вчителя.

Висновки. Правове навчання можна здійснювати по-різному, обираючи його відповідну форму. Для розвитку дослідницької, творчої, пізнавальної діяльності викладачеві вищого педагогічного навчального закладу необхідно шукати, перш за все, такі засоби, які допомагали б створювати особливі умови для креативної діяльності студентів у процесі правової підготовки. Правове навчання необхідно будувати з урахуванням особистісно орієнтованого підходу до підготовки майбутнього вчителя. Інтерактивне правове навчання справляє вплив у цілому на особистість студентів, відбувається зміна їх установок, підвищується мотивація до навчання правових дисциплін, сам процес засвоєння знань набуває природного характеру. Інтерактивні методи в процесі вивчення правових дисциплін породжують необхідність робити узагальнення, теоретизувати, знаходити необхідний матеріал, а також спрямовані на навчання техніці прийняття рішень, умін-

ня застосовувати на практиці теоретичні знання, отримані під час теоретичної підготовки.

Дійсно, сьогодні, коли обсяг інформації зріс до неможливості досягнення її однією людиною, вважаємо, що дидактична функція вчителя полягає не в передачі знань, а у формуванні навичок здобувати їх. Застосовуючи інтерактивні методи, можна моделювати реальні життєві ситуації, пропонувати проблеми для спільного розв'язання, використовувати рольові ігри, які найбільше сприяють формуванню в учнів умінь і навичок, виробленню у них власних цінностей, створюють атмосферу співробітництва, творчої взаємодії в навчанні.

Упровадження інтерактивних технологій потребує від викладача розуміння суті певної моделі навчання, уміння старанно планувати свою роботу, значної кількості часу, особливо на початкових етапах.

Напрямом подальшого дослідження ми вбачаємо роботу з проблеми впровадження інтерактивних методів навчання студентів ВНЗ дисциплін правового циклу в умовах профільної освіти.

Список використаної літератури

1. Арстанов М.Ж. Проблемно-модельное обучение: вопросы теории и технологии / М.Ж. Арстанов, П.И. Пидкасистый, Ж.С. Хайдаров. – Алма-Ата : Мектеп, 1980. – 207 с.
2. Каган М.С. Человеческая деятельность (Опыт системного анализа) / Моисей Самойлович Каган. – М. : Политиздат, 1974. – 328 с.
3. Кремень В.Г. Освіта в Україні / В.Г. Кремень // Освіта України. – № 47. – 12 жовтня 2001. – С. 4–6.
4. Морозова С.А. Методика преподавания права в школе / С.А. Морозова. – М. : Новый учебник, 2002. – 219 с.
5. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.
6. Шмаков С.А. Игры учащихся – феномен культуры / С.А. Шмаков. – М. : Новая школа, 1994. – 239 с.

Макар Л.М., Ильина В.Н. Использование интерактивных методов обучения в процессе правовой подготовки будущего учителя

В статье рассмотрены вопросы о необходимости использования интерактивных методов обучения в процессе правовой подготовки будущего учителя, организации обучения, основанного на уважении к личности студента, отношении к нему как к сознательному субъекту учебно-воспитательного взаимодействия; обоснованы тезисы, что формирование умений и навыков в процессе правовой подготовки становится более эффективным за счёт организации обучения путём сотрудничества, основанного на совместной деятельности студента и преподавателя, стремлении всех участников учебного процесса к достижению единой цели; приведены примеры собственного опыта использования интерактивных методов обучения.

Ключевые слова: интерактивное обучение, интерактивные методы обучения, интерактивные технологии, личностно ориентированный подход, правовая подготовка, активизация познавательной деятельности, учебно-правовая ситуация, ролевая игра.

Makar L., Ilyina V. Using interactive teaching methods in the legal training of future teachers

The questions about the necessity of using interactive teaching methods in the legal training of future teachers, training, based on respect for the individual student's attitude

toward him as a conscious subject of educational interaction, substantiated thesis, that the formation of skills in the process of legal training becomes more effective through training through cooperation based on joint work of the student and teacher efforts of all participants in the learning process to achieve a common goal, are examples of his own experience of using interactive teaching methods.

Key words: interactive learning, interactive teaching methods, interactive technology, student-centered approach, legal training, activation of cognitive activities, training and legal situation, role-playing game.